

**Oponentský posudek disertační práce PhDr. Jana Daňka
„Negativní jazykový transfer u anglicky mluvících studentů češtiny jako
cizího jazyka“ (PedF UK v Praze 2007, s. 276)**

1. Náplň disertace a hodnocení celkového přístupu:

Obsáhlá disertační práce Jana Daňka řeší téma vysoce aktuální z hlediska výuky češtiny pro anglicky mluvící cílovou skupinu studentů a je zároveň velkým teoretickým přínosem k výzkumu českých (a anglických) sloves mluvení (nazvaných autorem slovesa interpersonální komunikace, dále IK) metodou kognitivní lingvistiky. Práce se skládá z 9 kapitol (1. kapitola je Úvod, 9. kapitola je Závěr) a 3 příloh, má i všechny další náležitosti požadované po práci disertační (anglické resumé, obsáhlý seznam literatury svědčící o autorově teoretické fundovanosti a seznam zkratk a značek). Přínosy práce vidím ve třech okruzích:

- (i) Podává detailní originální analýzu 10 českých sloves IK (*říkat (si), říci (si), říkávat (si), mluvit, hovořit, povídat (si), povědět, informovat (se), oznámit, konstatovat*).
- (ii) Prezentuje jazykový obraz 4 anglických sloves (*to tell, to say, to speak, to talk*), která jsou nejčastějšími překladovými ekvivalenty zkoumaných českých sloves, a provádí jejich česko-anglickou kontrastivní analýzu.
- (iii) Teoretických výsledků využívá pro formulaci hypotéz o negativním transferu u anglicky hovořících mluvčích zvládajících češtinu. Hypotézy experimentálně ověřuje.

Každá z těchto částí (i) – (iii) je natolik důkladná a přínosná, že by se dalo říci, že disertant předložil tři práce s úzkou vzájemnou návazností.

Na jedné straně prokázal autor své výborné teoretické zázemí: ve výzkumné části skloubil poznatky osvědčených moderních teoretických přístupů (Fillmorovy teorie rámců, Mel'čukova modelu „smysl – text“ a Jakobsonova modelu komunikačního aktu), přínosně zhodnotil i všechny relevantní prameny české. Na druhé straně přinesl v práci neobyčejné bohatství empirického materiálu čerpaného z novějšího slovníku češtiny (SSČ) a z ČNK, získaná data hodnotí kvalitativně i kvantitativně. Čas věnovaný empirické analýze dat je nepochybně měřitelný celými roky důkladné systematické práce. I tato stránka činí z této disertace práci nadprůměrnou.

2. Vyjádření k jádru práce

Z mého hlediska byly centrální kapitoly 4, 6 a 7, v nichž jsou položeny teoretické základy pro aplikační didaktické cíle. Autor v nich přináší velmi jemnou kognitivně založenou analýzu

vybraných českých sloves a také několika sloves anglických. Při výzkumu, jak vypadá jazykový obraz ztvárněný jednotlivými slovesy IK, hrají roli adresant (produktor sdělení), adresát, sdělení samo (produkt), téma, komunikační kanál a používaný kód, jednotlivá slovesa mají různou schopnost reprezentace těchto rolí. S metodou výzkumu lze souhlasit, jeví se jako přínosná.

K autorovu postupu mám pouze **několik připomínek**, které mají povahu spíše diskusní:

- (1) Autor někde zapomíná v textu práce rozlišit pády prosté a předložkové (např. na s. 88, 119).
- (2) Pokládala jsem faktor „nevyjádřeného“ adresanta, popř. adresanta vyjádřeného pronominálně, za nerelevantní a analýzu zbytečně komplikující. V kapitolách aplikačních se ukazuje, že jde o faktor ovlivňující negativní transfer (alespoň v případě nevyjádřeného adresanta). Domnívám se však, že je to zdroj patřící do jiné oblasti, než je „zpracování“ jazykového obrazu sloves IK. Podobně by se dal vyloučit i faktor iterativnosti (u slovesa *říkávat*) nebo konkurence substantivní a pronominální realizace participantu (na s. 92).
- (3) Autor v komentářích často používá forem pro 1.os. pl. (např. s. 74 „... adresát stojí mimo naše zorné pole“, s. 94 „My si kromě tématu můžeme všimnout kvality obsahu...“, podobně s. 214). Skrývá se za touto formou adresant nebo mluvčí, adresát nebo posluchač nebo lingvista jako hodnotitel? A není to v různých kontextech v práci pokaždé někdo jiný?
- (4) Někdy chybějí ilustrativní příklady k tabulkám: Sloveso *hovořit I* (s. 89) dovoluje vyjádření adresanta, ale i adresáta v podobě ADV loci (adresanta i jako ADV modi). O jaké typy příkladů jde? Podobná realizace se předpokládá u sloves *oznámit I* na s. 117, *informovat* na s. 121.
- (5) Autor do popisu významů sloves IK zahrnuje i významy frazeologické (např. s. 179: *say 3a, tell 7 aj.*). To má své důsledky pro negativní transfer (viz např. cvičení 24 aj. na s. 202n.). pokládala bych za výhodnější frazeologické a idiomatické užití odfiltrovat.

Drobné lokální dotazy pro disertanta:

- S. 19 – proč performativní užití vylučuje perfektiva?
- Z popisu sémantických rysů rozhodujících o výběru slovesa do zkoumané skupiny sloves IK (ABC XZY) není jasné, do jaké míry jsou to rysy lexikálního významu a do jaké míry se týkají popisu sémantických rolí jeho syntaktických pozic.
- K rozhodujícím sémantickým rysům patří, že adresant i adresát jsou lidé (s. 21), myslím, že tomu tak u vybraných sloves vždycky není (*šířit se, rozšifrovat, luštit*).

- Opravdu se neverbální komunikace prototypicky děje v přímém kontaktu komunikantů (s. 33). Co např. *akreditovat, excerpovat, nadepsat, zazvonit* ap. Autorovo zařazení 1 547 lexémů ze SSČ do tříd IK bylo jistě velmi pracné a jeví se jako zbytečně široké (*tukat si, vydědit, vyhostit, zapýřit se, zardít se*).
- Popis jazykových obrazů ztvárněných slovesem *říci* obsahuje v definici „...sdělí pomocí slov“ (s. 59), u sloves *mluvit, hovořit* „...používá svůj hlas“ (s. 77, 85), u *povědět* „...dá osobě Y slovně na vědomí informaci Z“ (s. 96). Neměl by se metajazyk popisu významů podle možnosti co nejvíce unifikovat?
- Autor pracuje s velmi jemnými významovými rozdíly, hodnocení příkladů se pak někdy jeví jako subjektivní (např. význam 11 slovesa *mluvit* by se dal podle mého názoru ztotožnit s významem 10 (s. 78), podobně význam 4 a význam 1a u slovesa *povědět* (s. 96); také u anglického *say* mi významy 1a-1d splývají).
- S. 80 – domnívám se, že při autorově kognitivním přístupu nemůže adresát u slovesa *mluvit* „zcela zmizet ze scény“ ani ve významu 7 (tím spíš, že definice zní „osoba X udílí rady osobě Y ohledně věci A“). Je třeba pečlivěji rozlišovat mezi nepřítomností participantu povrchovou a kognitivní.
- Myslím, že úvahy o rematičnosti některých syntaktických pozic sloves IK (např. na s. 94) nejsou v rámci tématu této disertace na místě.
- S. 117 význam 1b a 2 slovesa *informovat* je definován naprosto shodně. Kde se u významu 1b skrývá osoba A (s. 119)?
- Co znamenají (?) v názvech oddílů 7.1.1, 7.1.2, ...?

Na to, jak je práce obsáhlá, je v ní našla jen málo přepisů a překlepů. Zmíním se o některých věcných **přepisech**, překlepy jsou opraveny v rukopisu.

- S. 79, ř. 8 zdola „se... jedná o pozici představující prostého adresáta“, asi má být adresanta.
- S. 98, ř. 3 shora „který pozici Z odpovídá“, má být Y?
- S. 122, odst. 2 má být 2x místo Y správně Z.
- S. 172, ř. 4 shora má být „o + S lokál“ (ne instr.).

3. Přínosy práce

Disertační práce J. Daňka přináší nové poznatky teoretické spočívající v důvtipném zpracování jazykových obrazů různých sloves IK, a to velmi důkladně a systematicky u 10 sloves českých a u 4 sloves anglických. Autor si všímá, na které složce komunikační (inter/intra)akce je u kterého slovesa dicendi důraz, které participanty jsou obligatorní složkou komunikační akce. Vytváří si tak vhodnou základnu pro srovnání jazykových obrazů sloves českých a jejich anglických protějšků.

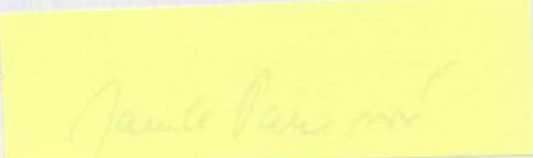
Výběr materiálu se jeví jako velmi vhodný jak pro budování teoretického zázemí, tak jako podklad pro rozumné didaktické aplikace. Hypotézy o tom, které aspekty jsou u těchto sloves zdrojem negativního transferu, dokládá autor provedením dvoufázového experimentu. Jeho výsledky se ukázaly jako nosné.

Na disertaci vysoce hodnotím také důkladnost zpracování, systematicčnost výzkumu i formální způsob prezentace.

4. Závěr

Disertace splnila cíle, které si autor vytkl a které v úvodu i závěru jasně formuloval. Z hlediska zadání, rovnováhy přínosů teoretických a aplikačních nenacházím nic, co by v práci chybělo. Naopak subtilnost a soustavnost zkoumání přivedla autora někdy k formulacím, které jsou subjektivní a z hlediska základního cíle práce až nadbytečné. Je nade vše pochybnost, že předložený disertační spis **PhDr. Jana Daňka „Negativní jazykový transfer u anglicky mluvících studentů češtiny jako cizího jazyka“ splňuje všechny požadavky na disertační práci kladené.** Domnívám se, že práce je nejen vhodným podkladem pro obhajobu, ale že si zaslouží (po jistém zkrácení) publikaci v knižní podobě.

V Praze 3. prosince 2007

Prof. PhDr. Jarmila Panevová, DrSc.,
Ústav formální a aplikované lingvistiky
Matematicko-fyzikální fakulty UK